

לקחים מלבנון

צבא טרור בדגם חדש

חשוב מאוד לעסוק בתיקון הליקויים שהתגלו בצה"ל במלחמת לבנון השנייה, אך גם חיוני לשים לב למה שקרה בצד השני של הגבעה: החזבאללה הצליח לבנות צבא מסוג חדש שיש לו דוקטרינת הגנה מוצלחת, ואשר מפקדיו הפגינו חשיבה מקורית ויוזמה, ולוחמיו הפגינו אומץ לב ונחישות

ראלף פיטרס

פרשן צבאי אמריקני.
השתחרר מצבא ארה"ב בדרגת
לוטננט-קולונל ומילא תפקידים
שונים בפנטגון ובבית הלבן¹

פתח דבר

ראלף פיטרס היה בעבר קצין חיל רגלים וקצין מודיעין בכוחות היבשה של צבא ארה"ב. הוא שירת בתפקידי פיקוד שונים והשתחרר בדרגת לוטננט-קולונל (סא"ל). לאחר מכן מילא תפקידים שונים בפנטגון ואף במשרדו של מנכ"ל הבית הלבן. פיטרס, שהרבה לסייר באזורי קונפליקט ברחבי העולם ולנתח את ההיבטים הצבאיים של העימותים שלהם היה עד, הוא מבקר עז מבע ומעורר פולמוס של מה שהוא מכנה "עולם הלחימה הפוסטמודרני" - עולם שבא לידי ביטוי בגישות הביטחוניות-צבאיות של המערב האירופי. הוא מצליח חסר רחמים באופנות השוואה האינטלקטואליות שקנו להן שביתה בתחומי התפיסות והתורות הצבאיות - גם בקרב בוני הכוח של צבא ארה"ב - כגון האדרת המבצעים מוכונו (מושתתי) האפקטים (Effects Based Operations - EBO).

פיטרס חתר על דגלו את המאבק למען כינונה של משנה צבאית איתנה שעיקרה וכלליה מעוגנים היטב בניסיון ההיסטורי, ומרכז הכובד האינטלקטואלי שלה הוא אמנות המלחמה ויישום עקרונותיה. הוא דחה את תכניה של המהפכה בעניינים הצבאיים וטען שהבטחתה לשים קץ לכל מוראות המלחמה באמצעים טכנולוגיים אינה אלא מקסם שווא. ביטוי לגישתו זו ניתן למצוא בספריו הרבים ובמאמריו שהתפרסמו בעיתונים המובילים של ארה"ב (ושינגטון פוסט, וול סטריט ג'ורנל) ובכתבי העת הצבאיים והביטחוניים החשובים, ובהם Strategic Review ו-Parameters. פיטרס הוא בעל טור בירחון הוותיק לנושאי צבא וביטחון Armed Forces Journal שמשמש במה חשובה לדיון ביקורתי בסוגיות המרכזיות המעסיקות את צבא ארה"ב: המדיניות הביטחונית-צבאית, בניין הכוח, תפיסת הפעלת הכוח ותורות הלחימה.

עמדותיו הבסיסיות, הדבקות בכללים הנצחיים של ניהול המלחמה ובנורמות של המקצוע הצבאי, שימשו את פיטרס גם כשהוא הפיק לקחים מהמלחמה בלבנון, שעליה למד באופן בלתי אמצעי במהלך ביקורו בישראל בעיצומם של הקרבות. ביקורתו הנוקבת של פיטרס נוגעת בלב ליבה של העשייה הצבאית: יישומה של אמנות המלחמה כפי שהיא משתקפת ברעיונות המבצעיים, בתכנון המלחמה ובניהולה במישור הטקטי, המערכתי והאסטרטגי בשני הצדדים. עיקר תשומת ליבו של פיטרס נתונה לאתגר שהציבה בפני ישראל וצבאה תפיסת המגננה של החזבאללה על כשריה הטקטיים, השלכותיה האסטרטגיות והמשמעויות האוניברסליות שלה. לדבריו, החזבאללה הוא דוגמה למבנה החדש של צבא ללא מדינה, שעומו עתידים להתנגש צבאות המערב - לרבות צבא

ארה"ב - בעתיד הקרוב ביותר.

מן התבונה יהיה להאזין להכרעת הדין הקשה של פיטרס ולראות במקצת לקחיו - הנוגעים לליקויי המיומנות שהפגין הפיקוד של צה"ל הן בבניין הכוח והן ביישומה של אמנות המלחמה - ביקורת צודקת ובונה. נזכור את הביקורת הזאת בדרכנו לתיקון נמרץ ויסודי של הפגמים שעל מידת הקריטיות שלהם מצביע פיטרס במאמר שלפנינו.

מבוא

רבות נכתב על שגיאותיה האסטרטגיות של ישראל בעימות עם החזבאללה בקיץ 2006 - החל באימוץ הרעיון, שיצא לו שם רע כבר לפני שנים רבות, כי ניתן לנצח במלחמה בעזרת הכוח האווירי בלבד וכלה בהססנות הרת גורל של המנהיגות המדינית והצבאית שתוכניותיה לא עלו יפה. ישראל הפסידה במלחמת התקשורת וביזבה הזדמנויות שנקרו לה לזכות בהישגים מבצעיים משום חששה מפני אבדות בקרב כוחותיה.

אף כי עלוב היה הדבר למראה, לא הייתה זו אלא חזרה על הדרך הפוסט-מודרנית שבה מנהל המערב את מלחמותיו. אלה מתחילות תמיד בציפיות אבסורדיות, וסופן בקול יבבה דקה במקום חבטה אדירה.

מלחמת לבנון השנייה הייתה חזרה על הדרך הפוסט-מודרנית שבה מנהל המערב את מלחמותיו. אלה מתחילות תמיד בציפיות אבסורדיות, וסופן בקול יבבה דקה במקום חבטה אדירה

בקיצור, אין חדש תחת השמש, או במילים אחרות: במזרח אין כל חדש.

מעניינות ומאלפות הרבה יותר היו ההתפתחויות בשדה הקרב אשר נעלמו לרוב מעיני הצופים, בראש ובראשונה בגלל מחסור בכתבים בעלי ניסיון צבאי שנכחו בזירת האירועים. אם העימות בלבנון היה אך בגדר חזרה על שגיאות קודמות שהיו מנת חלקן של ארה"ב ושל מעצמות אירופה ברמה האסטרטגית, הרי התברר שהלחימה ברמה הטקטית הייתה מעבדת העתיד.

ארגון החזבאללה פרס כוח צבאי מרשים ברמת החדשנות שבו, כוח ש"נתפר" בדיוק על-פי מידותיו של אויב ספציפי הנלחם בתא שטח מוגדר. לאי יכולתו של הארגון להתמודד עם מכלול הטכנולוגיה, עם המקצוענות ועם סדר הכוחות הכללי של ישראל לא נודעה כל חשיבות. החזבאללה לחם באמצעים חלופיים למען יעדים אסימטריים. הוא הצליח,

בתנאיו שלו, והוסיף למגוון המפחיד של האיומים האסימטריים של המאה ה-21 מודל חדש של צבא טרור: צבא ללא מדינה!

כאשר מזכירים ארגונים צבאיים חסרי מדינה מפנים אותנו ההיסטוריונים אל חבורות השכירים של תקופת הרנסנס או אל הצבאות שנשכרו במהלך מלחמת 30 השנים. אולם כוחות היבשה של החזבאללה שייכים לסוג שונה: הם לא עומדים למכירה, אף כי אינם משרתים מדינה כלשהי. הם משרתים ארגון המורכב מגורמים רבים ושמתאפיין בחזונו המאוחד. לוחמי החזבאללה הם בגדר גרסה חדשה של לוחמי הג'יהאד של המהדי בסודן, של בני האמנה (Covenanters) הסקוטים או ההוסיטים הבהמיים.² כדי להביס את אלה נדרשו בכל מקום עשרות שנים ולעיתים אף לא פחות ממאה שלמה.

מבנה הכוח של החזבאללה

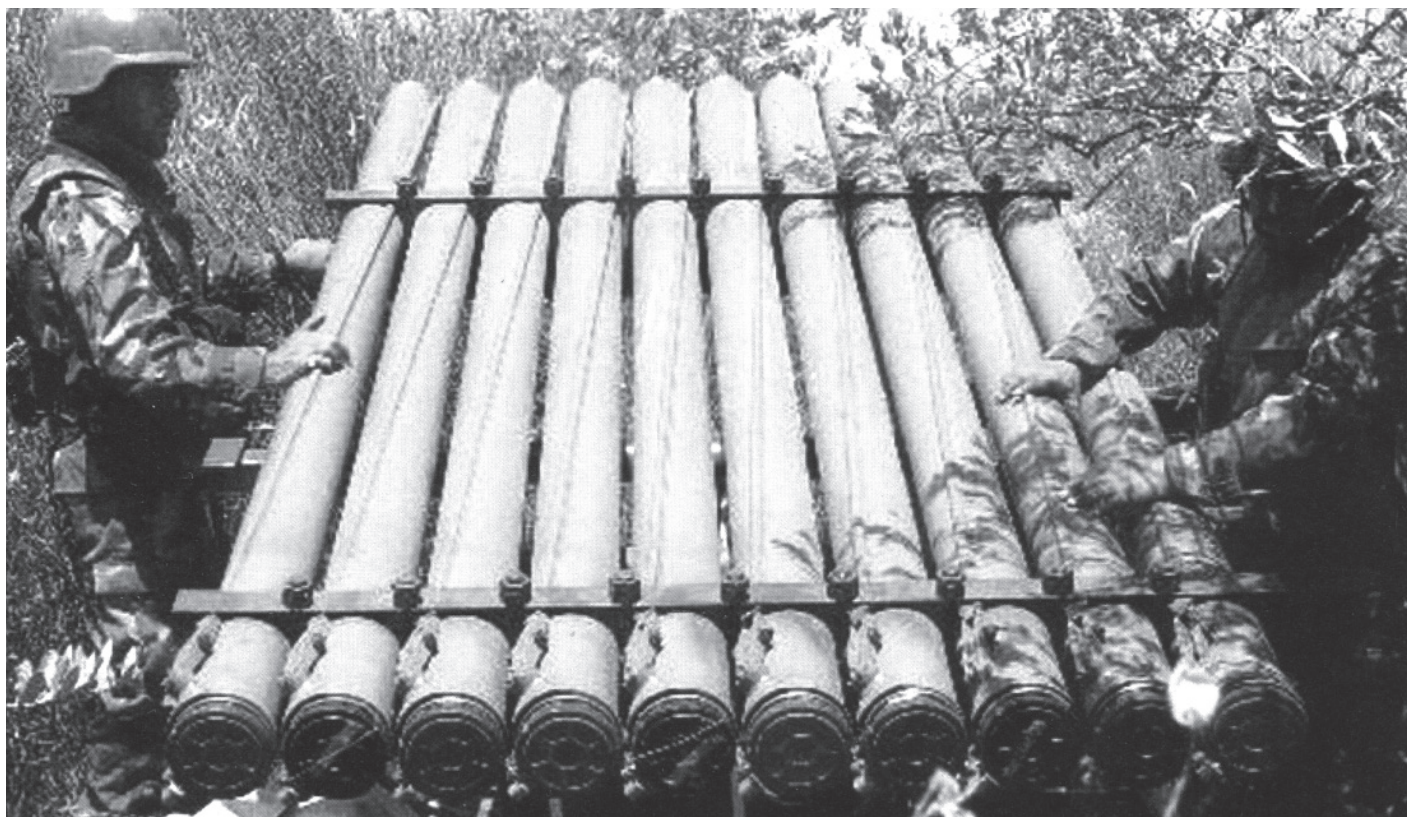
החזבאללה הוא האנטיתזה של צבא ארה"ב. מזה האחרון נדרש להיות נכון לנהל כל סוג של פעילות צבאית בכל מקום בעולם. לעומת זאת החזבאללה ניצב מול אויב המוכר לו היטב ושאותו הוא פוגש בכל פעם באותו תא שטח. כתוצאה מכך יכול הארגון לארגן את כוחותיו, לציידם ולאמנם באופן ספציפי להתמודדות עם צה"ל.

ארגון החזבאללה - לפחות עד 2006 - לא היה מעוניין בבניין כוח ורסטילי: את כל מחשבתו ואת כל מאמציו הוא השקיע בהכנות למלחמה שתנוהל נגד אויב יחיד ובתא שטח ידוע. החזבאללה, שצבר במשך עשרות שנים ניסיון רב בעימות בעצימות נמוכה, הכיר ערב המלחמה היטב את נקודות החוזקה ואת נקודות התורפה של אויבו.

כוחות צה"ל נבנו לשם הנחתת מהלומות קונוונציונליות מהירות לעבר דמשק או קהיר. בשל כך לא ניסו מנהיגי החזבאללה לבנות כוחות במתכונת המסורתית: גדודים וחטיבות המצוידים ברכב משוריין. מדינות ערב הלכו בדרך הזאת וטעו בכך. במקום זאת התמקדו מנהיגי החזבאללה באגירת נשק הגנה מהסוגים המתוחכמים ביותר שאותם היו מסוגלים לרכוש, דוגמת הקורנט - טיל נ"ט רוסי קטלני מהדרות האחרונים - ומגוון של רקטות לטווחים שונים: החל ברקטות ארוכות טווח מתוצרת איראן וכלה בטיילי קטיושה קצרי טווח שאותם יכולים לשאת בני אדם ולהפעיל בשיטת "כוון ושגר". הודות לטילים האלה עלה בידי הכוח הערבי לגרום למספר ניכר של פליטים ישראלים - לראשונה מאז 1948.

יעדים ברורים ומציאותיים

לחזבאללה לא הייתה כל כוונה לפלוש לישראל ולכבוש את שטחה. הארגון הכיר במגבלותיו. במקום זאת הוא הטיל על כוחות הקו הראשון שלו משימה

לוחמי חזבאללה מציבים משגרי קטיושות לקראת ירי על ישראל | צבא הטרור אגר לפחות 14 אלף רקטות לטווח קצר ובינוני במגוון קטרים - החל ב-100 מ"מ, דרך 122 מ"מ ו-220 מ"מ וכלה ב-302 מ"מ. הרקטות, שתוכננו לראשונה לפני כשבעה עשורים כדי לסייע להסתערות טקטית על אויב המחופר במערכיו, זכו לחיים חדשים כשהפכו לנשק טרור בעל השלכות אסטרטגיות

נהנה מיתרונות אחדים המיטיבים עם המגן: ראשית, טילי הנ"ט של הדור החדש מסוג "שגר ושכח" היו מהירים יותר, מדויקים יותר וקלים יותר לתפעול. שנית, בשטח המבותר וההררי של דרום לבנון, שבו שוכנים בצפיפות עיירות וכפרים רבים, מאפשרים המרחקים הקצרים ביניהם חיפוי הדדי ומיטיבים מאוד עם מערך הגנה סדור ומבוצר. שלישית, למערך ההגנה הטקטי של החזבאללה נודע ערך אסטרטגי. במשך שנה עמל צבא המחבלים להכין רשת ניידת של בונקרים המחוברים ביניהם במעברים תת-קרקעיים. התברר שהבונקרים המבוצרים ביותר, שאותם תכננו מהנדסים איראנים, היו חסינים מפני החימוש המונחה המדויק של ישראל.

זאת ועוד, החזבאללה גם הקפיד למקם את מוצבי ההגנה שלו בקרב האוכלוסייה האזרחית ובכך מנע מישראל להפעיל את עוצמת האש הקטלנית שלה. (נזדמן לי באופן אישי להיות עד לשימוש המוקפד והמבוקר שעשה צה"ל באש ארטילרית. בסיוור, שנמשך כמה ימים ושבהם הלכו ביקרתי בנקודות שונות לאורך החזית, לא שמעתי ולו פעם אחת מטחי אש של סוללה שלמה הנורים בזה אחר זה. קריאות לסיוע אש נענו בפגז בודד או בזוג פגזים).

על מנת להיחשב למנצחת חייבת הייתה ישראל לקעקע את אחיזת החזבאללה בדרום לבנון ולגרשו מהמרחב הזה. אולם כדי שהחזבאללה יוכתר למנצח היה עליו רק לסכל את מאמצי צה"ל ולשרוד

המבצעים ההתקפיים של המצרים ברמת המערכה על יכולתה של ההגנה הטקטית להביס את השריון של ישראל באמצעות טילי הנ"ט מסוג סאגר. אולם לאחר שכוחותיהם ספגו אבדות כבדות הצליחו מפקדי השדה הישראליים להמציא במהירות שיטות כדי להתגבר על איום הסאגרים. ניהוג הטילים אל מטרותיהם היה מלאכה לא קלה: צוותי השיגור היו חשופים לתחמושת רסיק אוויר ארטילרית, ושטחי סיני הפתוחים מנעו מהיחידות של צבא מצרים להסתתר מפני התצפית האווירית ומפני המהלומות שניחתו עליהן לאחר שישאל השיבה לעצמה את השליטה בשמי המערכה. שלושה עשורים לאחר מכן הבין החזבאללה כי הוא

בת השגה: להחזיק - באמצעות הגנה עיקשת - בערים, בעיירות ובכפרים של דרום לבנון שאותם הפך למעשה למבצרים. החזבאללה, המודע היטב לחרדתה של ישראל מפני אבדות בקרב לוחמיה ומפני אבדות אזרחיות בקרב אויביה, בנה את מערכי ההגנה שלו באופן שאלה יגבו מחיר כבד מצה"ל במאמציו לכבוש, לטהר ולהחזיק בשטח הבנוי.

על מנת להיחשב למנצחת חייבת הייתה ישראל לקעקע את אחיזת הארגון בדרום לבנון ולגרשו מהמרחב הזה. אולם כדי שהחזבאללה יוכתר למנצח היה עליו רק לסכל את מאמצי צה"ל ולשרוד בלחימתו. הארגון ידע כי אם ישיג את היעד הזה הוא יהפוך לצבא הערבי הראשון שיוכל לטעון בבטחה כי הנחיל תבוסה לכוחותיה המזוינים של ישראל.

עליית כוחה של ההגנה

ההיסטוריה מלמדת כי היתרון הצבאי נע כמטוטלת בין התוקף למגן. תנועת המטוטלת מושפעת מגורמים שונים: החל בטכנולוגיה חדשה וכלה בשיטות טקטיות חדשניות או במיומנויות צבאיות, למשל בתחום הלוחמה האסימטרית. למשל בתחילת מלחמת יום הכיפורים ב-1973 נשענו

הגנה בעומק

אנשיה של חטיבת דובר צה"ל טענו בעקשנות כי צה"ל הבקיע את מערך ההגנה של החזבאללה - וכל זאת לאחר שגייסותיו המשיכו להתקל עוד ועוד במארבים, לעלות על מוקשים ולספוג אש מהבונקרים התת-קרקעיים.

החזבאללה תיכנן את הגנתו באופן שיוכל להשמיד את הטנקים של צה"ל אם אלה ינסו להלום לאורך צירי התנועה המסורתיים, אך לא שכח גם להכין את עמדותיו כך שיוכלו לפגוע בלוחמי הרגלים וההנדסה.

הארגון לא ניסה לבנות את קו מזינו. במקום זאת הוא פרס מערך הגנה דמוי קורי עכביש אשר יוכל לספוג חדירה ולהמשיך להילחם, להמטיר אש הטרדה ולהחזיק בשטח. סמוך להכרזה על הפסקת האש עדיין נמשכה הלחימה בכמה נקודות הנושקות לגדר הגבול.

העיירה בינת-ג'בייל בת 20 אלף התושבים, שעל כיבושה וטיהורה הכריזו מפקדי צה"ל שוב ושוב בטרם עת, לא נפלה בידי צה"ל בשלמותה במהלך המלחמה.

החזבאללה הפעיל יותר לוחמים מאומנים וכוחות עזר מכפי שחזה המודיעין של ישראל ופרס את

כוחותיו לאורך צירי גישה משניים וחלופיים.

שוב ושוב נקלעו כוחות צה"ל לתוך מארבי החזבאללה, למשל בקרב בוואדי סאלוקי, שבו ניסו טנקי מרכבה לצלוח נתיב דרך גיא תלול. בעת לחימה בוואדי אחר פקד קצין באורח חסר אחריות על מחלקת טנקים לנוע לתוך מעבר צר בין מורדות תלולים ללא סיוע חי"ר שנועד לכבוש את השטח הגבוה שמעל ולשלט עליו. כאשר מארב של החזבאללה שיתק את הטנקים, הוטל על מחלקה מסיירת הצנחנים לחלץ את צוותי הטנקים.

הצנחנים - מתוך ביטחון מופרז וחוסר זהירות - הצטופפו והפכו מטרה לטיל נ"ט קצר טווח שנחת באמצע הכוח, הרג תשעה חיילים ופצע קשה ארבעה נוספים. המשימה הפכה בעקבות זאת

יחידות הקו הראשון של החזבאללה הפגינו כושר הסתגלות ויכולת להתאושש במהירות. רק מעטים מהלוחמים ביחידות האלה נכנעו, וכדי להכריען צריך היה להשמידן

משאית מוסווית של החזבאללה ועליה משגר טילים | החזבאללה לא ניסה לבנות את קו מזינו. במקום זאת הוא פרס מערך הגנה דמוי קורי עכביש אשר יוכל לספוג חדירה ולהמשיך להילחם, להמטיר אש הטרדה ולהחזיק בשטח. סמוך להכרזה על הפסקת האש עדיין נמשכה הלחימה בכמה נקודות הנושקות לגדר הגבול

למשימת חילוץ של מחלקת הצנחנים.

יחידות מודולריות ופקודות משימה

לרשות החזבאללה עמדה שרשרת פיקוד מפותחת ואיתנה הרבה יותר מזאת שלה ציפה צה"ל. הארגון הפגין גמישות מרשימה: הוא הסתמך על יחידות דמויות תאים (יחידות סולריות) המתאגדות ומצטוות במהירות למבצעים ספציפיים. במקרים של ניתוק מסוגלים היו כוחותיו לפעול באורח עצמאי תוך שהם נשענים על ריכוזי נשק ותחמושת שהוכנו בעוד מועד. חוליית צידי טנקים של החזבאללה התאפיינה באוטונומיה שעלתה על זו שמאפיינת כיתה או מחלקה בצה"ל ומסוגלת הייתה לפעול באורח עצמאי בפרקי זמן ארוכים יותר בלי לקבל תמיכה מדרג פיקוד גבוה יותר.

אף כי לרשות החזבאללה עמד שפע של אמצעי קשר - החל בטלפונים סלולריים ובקווי טלפון וכלה ברצים - הרי כל צוות לוחמים בקו החזית נבנה כמכונה המסוגלת לפעול בעצמה. התאים הלוחמים של החזבאללה נבנו כארגון כלאיים של לוחמי גרילה ושל לוחמים בצבא סדיר - תצורה של יריב שבו עלולים להתקל כוחות של צבא ארה"ב בתדירות הולכת וגוברת. מפקדים זוטרים בחזבאללה פעלו לביצוען של פקודות משימה - לא מהסוג הכוללני שנוהגים מפקדים בצבא ארה"ב לנסח, אלא פקודות מפורטות כפי שמקובל בצבא גרמניה הפדרלית, הבונדסוור, וכפי שהיה מקובל קודם לכן בצבא של היטלר, הוורמכט. בצבא גרמניה אסור למפקד הטקטי לשנות את משימתו, אך נדרש ממנו לנצל את מלוא חופש הפעולה שמספק לו המצב בגזרתו כדי למלאה.

אין ביכולתנו להעריך את מידת היוזמה שנקטו מפקדי החזבאללה המקומיים, אך נראה שאחדים היו יצירתיים ונועזים יותר מהאחרים - תופעה שהיא אופיינית לכל צבא. יחידות הקו הראשון של הארגון הפגינו כושר הסתגלות ויכולת להתאושש במהירות. רק מעטים מהלוחמים ביחידות האלה נכנעו, וכדי להכריען צריך היה להשמידן.

שימוש חדשני במערכות נשק

כאשר סירב צה"ל לבלוע את הפיתיון, וההובלה ניתנה לרגלים ולהנדסה ולא ליחידות הטנקים, הפעיל החזבאללה את ארסנל טילי הנ"ט שלו נגד לוחמי הרגלים, והתוצאות היו קטלניות. כוחות צה"ל, הרגילים בלחימה נגד הארגונים הפלסטיניים האנרכיים ודלי הציוד, סברו כי בנייני האבן של דרום לבנון אכן מספקים מחסה ראוי מפני לוחמי החזבאללה, אך כאשר הצטופפו בתוך בניין, פגעו בו אנשי החזבאללה באמצעות טילי נ"ט בעלי ראש נפץ כפול. הטילים האלה חדרו את קירות הבטון וקטלו או פצעו את כל מי ששהו בחדרים שאליהם

הרס שזרעה קטיושה ברחוב בחיפה | החזבאללה כלל לא היסס לתקוף במכוון אוכלוסייה אזרחית והשיג בכך מטרה אסטרטגית: זריעת פחד בקרב תושבי ישראל. הנסיעה דרך העיירות והערבים של צפון ישראל בעיצומה של המלחמה הזכירה באורח מפתח את סרטי המדע הבדיוני של שנות ה-50, שבהן הפכו המלחמה הגרעינית או הפלישה מן החלל את הערים ליישובי רפאים

בעיצומה של המלחמה הזכירה באורח מפתח את סרטי המדע הבדיוני של שנות ה-50, שבהן הפכו המלחמה הגרעינית או הפלישה מן החלל את הערים ליישובי רפאים. הערבים ומוסלמים אחרים חשו שמחה לאיד למראה הישראלים שהיו בפעם הזאת לפליטים או שהצטופפו במקלטים בשעה שפצצות נפלו על ראשיהם.

לישראל לא הייתה תשובה הולמת לבעיה. חיל האוויר שלה הגיע להישג מרשים ביכולתו להעמיד את פרק הזמן שבין זיהוי המטרה להשמדתה על פחות מ-5 דקות. בכך סייעו לו ממדיו הקטנים של מרחב המבצעים. אולם הטכניקה הזאת הייתה יעילה רק נגד רקטות בעלות קוטר גדול יותר שנורו באמצעות משגרים תקיניים. את הקטיושות בגרסה הנישאת על-ידי אדם, שהומטרו יום אחרי יום על ישראל, לא יכול היה חיל האוויר לזהות בזמן ולכן הוא גם התקשה להשמידן. עוצמתן של הקטיושות אומנם לא הייתה רבה, כפי שלמדתי מניסיוני שלי עת צפיתי בנפילתן, אולם שיגורן המסיבי "עשה את העבודה". אבדותיה של ישראל היו נמוכות (158

לישראל לא הייתה תשובה הולמת לבעיית הטילים, אף שחיל האוויר שלה הגיע להישג מרשים ביכולתו להעמיד את פרק הזמן שבין זיהוי המטרה להשמדתה על פחות מ-5 דקות

לחיים חדשים כשהפכו לנשק טרור בעל השלכות אסטרטגיות בעימות שהתחולל בקיץ 2006. הרקטות בעלות הקוטר הגדול יותר הופעלו כדי להלום בעומק ישראל. הן פגעו שוב ושוב בעיר הנמל החיונית חיפה, שיתקו את פעילותה ואף פגעו מדרום לה, עד כדי אמצע הדרך מחיפה לתל-אביב. (כמה מהן אף סטו לחלוטין ממטרותיהן ונחתו בשטחי הגדה המערבית). החזבאללה כלל לא היסס לתקוף במכוון אוכלוסייה אזרחית והשיג בכך מטרה אסטרטגית: זריעת פחד בקרב תושבי ישראל. הנסיעה דרך העיירות והערבים של צפון ישראל

כוונו הטילים. טילים כאלה נורו לעבר חיילי צה"ל גם בשטחים פתוחים - הוכחה לגודלו של מלאי הטילים האלה שהיה ברשות החזבאללה וליכולתו לאלתר במהירות פתרונות לבעיות שבהן נתקל.

למרבה החרדה הצליח החזבאללה להשיג הישגים אסטרטגיים באמצעות נשק טקטי. הכוונה היא לרקטות הקטיושה שהמטיר הארגון על צפון ישראל. חיל האוויר הישראלי, שצויד בנתונים מדויקים על מיקומם של הטילים האסטרטגיים ארוכי הטווח של החזבאללה, הצליח לפגוע כמעט בכולם בלילה הראשון של המלחמה. באותו הלילה הושמדו 18 מתוך 20 משגרי הטילים ארוכי הטווח מסוג זלזל-2 וזלזל-3 מתוצרת איראן וכמעט כל מערכות הפאג'ר-4 והפאג'ר-5 - מה שהבטיח את ביטחונן של ירושלים ושל תל-אביב.

אולם צבא הטרור אגר לפחות 14 אלף רקטות לטווח קצר ובנינוי במגוון קטרים - החל ב-100 מ"מ, דרך 122 מ"מ ו-220 מ"מ וכלה ב-302 מ"מ. הרקטות, שתוכננו לראשונה לפני כשבעה עשורים כדי לסייע להסתערות טקטית על אויב המחופר במערכיו, זכו

הרוגים: 117 חיילים ו-41 אזרחים), אך תחושה חדשה של פגיעות לנשק הרקטי זיעזעה את הציבור בישראל. גנרל ישראלי שהתבטא בשבוע האחרון לקרבות קלע בול בפרשנותו: "החזבאללה" - אמר - "התכוון בדיוק למלחמה שאותה אנחנו מנהלים". וכאשר פסקה הלחימה, נדהמו כוחות צה"ל בשטח למראה מספרם הגדול של לוחמי החזבאללה שהגיעו מהבונקרים התת-קרקעיים שבקדמת מערך ההגנה. לראשונה התייצב צבא ערבי באומץ מול צה"ל והחזיק במרבית שטחו. הישראליים הפליגו אומנם בים הלחימה, אך חששו מן האיים שבו. ובעודם הולמים באזור הכפרי ומתקדמים לעבר נהר הליטני, התאפיינה פעולתם באי-רצון לעשות יותר מאשר לפשוט שוב ושוב על רשת הביצורים באזורים הבנויים. האזורים האלה הם העיירות והכפרים שלעיני הצופה מן השטח הגבוה לאורך הגבול חובקים זה את זה בזרועות התמנון של הבנייה החדשה בדרום לבנון.

פחד מפני אבדות מביא להפסד במלחמה

אפשר שיתרונם הטקטי הגדול ביותר של החזבאללה היה נעוץ בנכונותו להטיל את כוחותיו ללחימה. הארגון לא ביקש לדלדל את שורות לוחמיו, אך הוא לא פחד מפני אבדות.

אף כי רק הלוחם הפנאטי ביותר ביקש למות בקרב, הרי החייל הממוצע של החזבאללה חשש מן המוות פחות מידיביו הישראלי. ואכן לוחמי חזבאללה רבים יותר מתו - אף שמספרם היה קרוב יותר ל-500 מאשר ל-800 כפי שטוענים הישראליים.

יחס האבדות היה אפוא חמישה לוחמי חזבאללה ללוחם צה"ל אחד. היה זה שיעור אבדות שהחזבאללה מוכן היה בהחלט לספוג. קשה להיות מופתע מהתוצאה הזאת לאור העליונות המוחלטת של צה"ל בטכנולוגיה צבאית ובכוח האדם. בנקודות הכרעה אחדות עמדו יחסי הכוחות על 10 לוחמי צה"ל ללוחם חזבאללה אחד, אולם הישראליים המשיכו לגלות היסוס בחתירה למגע עם האויב בלחימה בשטח בנוי.

מודיעין אפקטיבי

הסוגיה הזאת היא אכן בגדר תופעה אסימטרית בלתי צפויה. שירותי המודיעין של ישראל, שלהם מוניטין רב שנים, כשלו הפעם באורח מביש שהזכיר לרבים את מחדלי 1973. אף כי המודיעין הישראלי היה מסוגל לזהות מטרות מפתח נייחות ואף מטרות ניידות חשובות - כגון משגרי טילים בעלי חתימה בולטת - הוא גילה יכולת דלה בגילוי אתרי פיקוד בדרג המערכתי והטקטי, המעיט בהערכת כמות הנשק והציוד הזמינה שבידי החזבאללה ולא ידע על התחמשותו במערכות אחדות בנות הדור האחרון. יתר על כן, התברר כי למודיעין

הישראלי לא היה מושג עד כמה עמוקה, מורכבת ואיכותית היא מערכת הבונקרים של החזבאללה בקו החזית. כן כשל המודיעין בחיזוי נחישותו ותעוזתו הטקטית של הארגון.

חרף המגע הארוך בן עשרות השנים לא הכירה ישראל את אויבה לאשורו ואף לא ירדה לעומקו של האקלים הפסיכולוגי השורר בקרב תושבי לבנון. לעומתה הבין החזבאללה היטב את נקודות העוצמה והתורפה של ישראל. על אף שמנהיג החזבאללה חסן נסראללה הודה כי לא ציפה לתגובה כה נרחבת על חטיפת שני החיילים של צה"ל, הרי שארגונו העריך במיומנות מרשימה רבה את כושר הלחימה של צה"ל, את שיטות הלחימה שלו, את קווי האישיות של מפקדיו ואת הדרך שבה הם מקבלים החלטות. על הנייר נהנה צה"ל מעליונות ברורה, אולם למעשה היה החזבאללה יעיל יותר משום שצה"ל יצא למלחמה כשהשתתפות המודיעינית שלו על שדה הקרב לקויה.

כמו כן נראה שארגון הטרור השכיל להבין את הדינמיקה המדינית בקרב גורמי השלטון בישראל הרבה יותר טוב משאלה עמדו על מורכבויותיה המדיניות של לבנון.

ישראל לחמה כבנו החורג והצולע של קלאוזביץ, ואילו החזבאללה אסר מלחמה כבנו הפנאטי של סון טסו.

חרף המגע הארוך בן עשרות השנים לא הכירה ישראל את אויבה לאשורו ואף לא ירדה לעומקו של האקלים הפסיכולוגי השורר בקרב תושבי לבנון. לעומתה הבין החזבאללה היטב את נקודות העוצמה והתורפה של ישראל

החזבאללה ותיאוריות המגננה האירופית

בשנות ה-80

חיוכה האירוני של ההיסטוריה מעניק לתפיסת המגננה שנקט החזבאללה נקודת מבט מיוחדת במינה, שכן תיאורטיקנים צבאיים, שבאו מקרב חוגי הפיקוד של צבאות נאט"ו בשנות ה-80, ביקשו לעצב תפיסת מגננה חדשה המושתתת על היערכות דמוית רשת של עמדות ושל מוצבים שבהם צוותי קרב עתירי נשק נ"ט. הכוחות האלה אמורים היו לשלב במערך ההגנה שפע של משגרי רקטות, ובהן רקטות שחמושות במיקוש פזיר נגד טנקים.

תכליתה של התפיסה הזאת הייתה ליצור שיטה חסכונית ויעילה שבאמצעותה תסוכל מתקפת

השריון המסיבית של צבאות ברית ורשה. למרות המאמץ האינטלקטואלי שהושקע בבניין התיאוריה הזאת היו ימיה קצרים, והיא נדחתה בטענה המוצדקת שהיא מתעלמת מהאפקט הפסיכולוגי, מההלם ומעוצמת אש הסיוע המתלווים למתקפתם המסיבית של גייסות משוריינים ממוכנים.

והנה, המקרה המוזר הזה בתולדות המחשבה הצבאית האירופית חזה את שיטותיו הטקטיות של צבא הטרור בן המאה ה-21. אומנם הוגים צבאיים לא ייחסו לרקטה הטקטית תפקיד של נשק טרור אסטרטגי עתידי, אך הם נדרשו להשלכות החברתיות והמדיניות שעלולות להיוודע לתפיסות המגננה החלופיות במלחמה הבאה - סוגיה שאותה הצליח החזבאללה להפוך לכלי נשק בזכות עצמו כאשר הוא פיתה את צה"ל להלום במטרות אזרחיות. האם שאב החזבאללה את רעיונותיו ממקורות אירופיים? נשאר את התשובה לכך בידי ההיסטוריונים. מכל מקום, הוא פיתח צורות יעילות של הגנה ומבנים ארגוניים גמישים שבלטו בהתאמתם המעולה ליעדיו האסטרטגיים.

אם רק נכבוש לרגע את יהירותנו ונתעלם לדקה מן התיעוב שאנו חשים כלפי ארגוני הטרור, נוכל להכיר בכך ששום ארגון צבאי פורמלי בתקופתנו לא עלה במלאכתו על החזבאללה בהכנה ובהתכוננות למלחמה שאותה הוא עתיד לנהל, וזאת נגד אויב שעדיפותו אינה מוטלת בספק.

ואף אם דוד לא הרג את גוליית בפעם הזאת, הוא בוודאי גרם לו כאב ראש גדול.

העיתיד יקבע אם זכה החזבאללה בניצחון אסטרטגי בר קיימא או שמא הייתה זו אשליה קצרת ימים. המנצחים של היום עלולים להפוך למי שניגפים מחר. מורכבותם הפוליטית של לבנון ושל המזרח התיכון בכללותו אינה מאפשרת לחזות במידה של ודאות אם יתעצם כוחו ותגבר השפעתו של החזבאללה, או שמא שמחת ניצחונו הייתה רגעית, וכוחות גדולים ממנו עתידים במהרה להאפיל עליה. איננו יודעים מה צופן העתיד לחזבאללה, אך לעת עתה ניטיב לעשות אם נלמד לעומק את האב-טיפוס של צבא הטרור האפקטיבי בן המאה ה-21 שאותו בנה והפעיל הארגון.

הערות

1. את המאמר תירגם ועיבד סא"ל יוסי הוכבאום מתוך גיליון אוקטובר 2006 של כתב העת *Armed Forces Journal*.
2. הן בני האמנה הסקוטים והן ההוסיטים בבוהמיה היו תנועות עממיות שמרדו בשלטונות על רקע של רדיפות דת. ההוסיטים (תומכיו של יאן הוס) פעלו במאות ה-15 וה-16, ואילו בני האמנה (הקובננטים) פעלו במאה ה-17.